

***The role of lifestyle in the quality of residential architecture
from a socio-cultural point of view (case study: contemporary
houses in Tabriz) ****

Farnaz Asgari¹, Sahar Toofan^{2}, Lida Balilan Asl³*

Abstract

Researchers consider housing to be more than the human need for shelter and believe that it is one of the main components influencing the shape and form of that culture. But since culture is a complex and very general concept, it needs to be expanded to measurable components such as lifestyle. Ignoring cultural and anthropological studies in recent years has caused a decrease in satisfaction and the loss of the cultural identity of housing. The transformation of the lifestyle during different historical periods and the direct relationship between it and the form of housing provides the possibility of studying and investigating the course of its impact on the house in different historical periods. This research seeks to find the role of lifestyle in the quality of housing architecture from the socio-cultural aspect in the contemporary era. The method of this research is descriptive-analytical. The first part of the research is with library studies, literature review, and the second phase, has been obtained by field studies and collection of existing samples in the city of Tabriz, which include houses in the period after the Islamic Revolution. Then, the houses of the post-revolution period, which are divided into 4 periods, have found physical adaptation based on interviews and questionnaires collected through their residents, so that the impact of lifestyle on the physical structure can be determined. The results show that the change of lifestyle has a direct relationship with the body of the house and different socio-cultural factors cause the diversity of lifestyle and consequently the diversity of its architectural form and qualities. The lack of knowledge and sufficient studies in this field has caused that the houses are not suitable for the users' lives in recent years.

Keywords: Lifestyle, housing, socio-cultural factors, contemporary houses in Tabriz.

* This Article Is Extracted From The Doctoral Thesis Of 'Farnaz Asgari, Under The Supervision Of 'Dr. Sahar Toofan', & Advisory Of 'Dr. Lida Balilan Asli'.

¹PhD Student in Architecture, Department Of Architecture & Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Asgari.farnaz.archi@gmail.com

²Assistant Professor, Department Of Architecture & Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran. (Corresponding Author: sahar.toofan@iaut.ac.ir)

³Assistant Professor, Department Of Architecture & Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran. Lida_balilan@iaut.ac.ir

نقش سبک زندگی در کیفیت معماری مسکن از بُعد اجتماعی و فرهنگی

(نمونه موردی: خانه‌های معاصر تبریز)*

فرناز عسگری^۱، سحر طوفان^۲، لیدا بلیلان اصل^۳

چکیده

محققان، مسکن را چیزی بیش از نیاز انسان به سرپناه می‌دانند و معتقدند که از جمله مولفه‌های اصلی تاثیرگذار بر شکل و فرم آن فرهنگ است. اما از آنجایی که فرهنگ مفهومی پیچیده و بسیار عام می‌باشد، نیاز است که به مولفه‌هایی قابل سنجش و اندازه‌گیری مانند شیوه زندگی بسط پیدا کند. نادیده انگاشتن مطالعات فرهنگی و مردم‌شناسانه در سال‌های اخیر باعث کاهش رضایتمندی و از بین رفتن هویت فرهنگی مسکن شده است. دگرگونی سبک زندگی در طول دوره‌های تاریخی مختلف و ارتباط مستقیمی که میان آن با شکل و فرم مسکن وجود دارد، امکان مطالعه و بررسی سیر تاثیر آن بر خانه را در دوره‌های مختلف تاریخی فراهم می‌کند. این پژوهش به دنبال یافتن نقش سبک زندگی در کیفیت معماری مسکن از بُعد اجتماعی و فرهنگی در دوران معاصر می‌باشد. روش کار این پژوهش شیوه توصیفی-تحلیلی است که در مرحله اول با مطالعات کتابخانه‌ای، ادبیات موضوع و در مرحله دوم با مطالعات میدانی و برداشت نمونه‌های موجود در شهر تبریز که شامل خانه‌هایی در دوره بعد از انقلاب اسلامی می‌باشد بدست آمده است. سپس خانه‌های دوره بعد از انقلاب که به ۴ دوره تقسیم شده‌اند بر اساس مصاحبه و پرسشنامه‌هایی که از طریق ساکنین آنها جمع‌آوری شده است، انطباق کالبدی پیدا کرده‌اند، تا تاثیر سبک زندگی بر ساختار کالبدی مشخص شود نتایج حاصله نشانگر این هستند که دگرگونی سبک زندگی ارتباط مستقیمی بر کالبد خانه دارد و عوامل مختلف اجتماعی و فرهنگی هم باعث تنوع سبک زندگی و به تبع آن گوناگونی شکل معماری و کیفیات آن می‌باشند. عدم شناخت و مطالعات کافی در این زمینه باعث شده است که در دوره‌های اخیر خانه‌ها متناسب با زندگی کاربران نباشد.

واژگان کلیدی: سبک زندگی، مسکن، عوامل اجتماعی-فرهنگی، خانه‌های معاصر تبریز.

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری فرناز عسگری، به راهنمایی «دکتر سحر طوفان»، و مشاوره «دکتر لیدا بلیلان اصل»، استخراج شده است.

۱ دانشجوی دکتری تخصصی معماری، گروه معماری و شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. Asgari.farnaz.archi@gmail.com

۲ دانشجوی گروه معماری و شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. (نویسنده مسئول) sahar.toofan@iaut.ac.ir

۳ دانشیار گروه معماری و شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. Lida_balilan@iaut.ac.ir

۱- مقدمه

به طور کلی شیوه زندگی مجموعه ای کم و بیش جامع و منسجم از عملکردهای روزمره است که فرد آنها را به کار می گیرد تا نیازهای جاری او را برآورده سازد (روحانی و دیگران، ۱۳۸۹). پژوهش در سبک زندگی از آنجا که درباره رفتارها و فعالیت های واقعی است این امکان را فراهم می کند تا تغییراتی را که در طول زمان تحقق یافته اند، مطالعه کرده و به این نکته پی ببریم که میان آنچه نظام ارزشی در گذشته یاد می شد با آنچه امروزه تحقق می یابد چقدر فاصله وجود دارد (زارع و فلاح، ۱۳۹۱، ص ۱۸). شیوه زندگی اغلب بیان روش زندگی مردم توأم با طیف کاملی از ارزش ها، عقاید و فعالیت های اجتماعی است که می توان گفت از الگوهای فرهنگی، رفتاری و عاداتی شکل می گیرد و افراد به طور روزمره آنها را در زندگی خود به کار می برند (یزدان فر و دیگران، ۱۳۹۵، ص ۲۲).

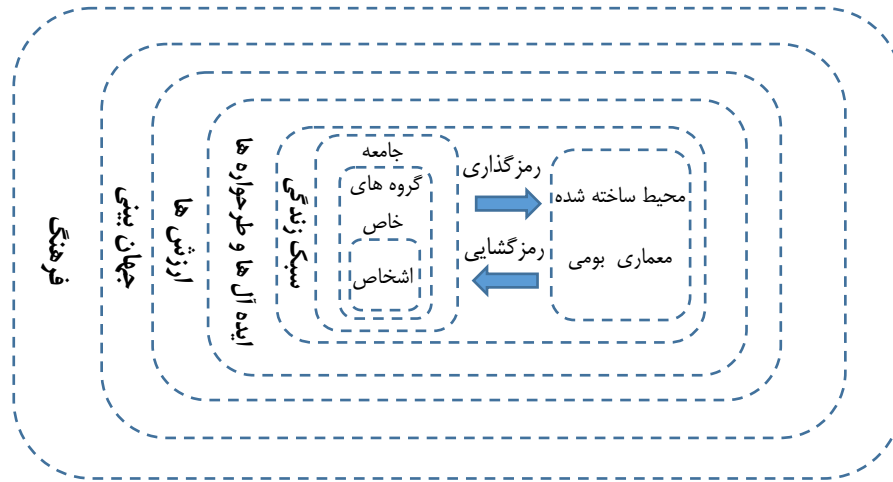
تاریخ، فرهنگ و زندگی روزمره ما همزمان در خانه و مسکن به هم گره خورده اند، چنانکه مسکن تنها برای بقا و زنده ماندن نیست، بلکه الزامات و اقتضائات خود را به تمامیت هستی و شیوه زندگی انسان تحمیل نموده است (فاضلی، ۱۳۸۶، ۱۲). خانه برای اکثر افراد بزرگترین و با ارزش ترین شی شخصی است که به وسیله آن اشخاص میتوانند هویت خود را نشان دهند. این مورد برای آن استفاده می شود که به دیگران نشان داده شود که طبقه اجتماعی، سبک زندگی و سلیقه او چگونه است (دانکن، ۱۹۸۵). جنبه های دیگر فرهنگ که به طور مشخص درباره آنها بحث نکردیم (مانند: تحصیلات، نژاد، قومیت، مذهب و...) تنها زمانی به مسکن مرتبط می شوند که بر سبک زندگی اثر بگذارند، در غیر این صورت تقریباً بی ارتباط با هدف ما می شوند. مهمترین نکته برای توجه در حال حاضر، زمینه مشترک از انتخاب ها در سبک زندگی و طراحی است. به عنوان مثال، محیط ها را به گونه ای به وجود بیاوریم که با انتخاب ها مقابله یا اینکه به آنها جهت دهند.

آسایش تامین کننده نیازهای جسم ماست. آرامش تامین کننده نیازهای روح ماست. عملاً می بینیم که بشر همیشه به دنبال جایی برای سکونت بوده است که فراتر از تامین نیازهای جسمانی او، آرامش اش را هم تامین بکند. اما آرامش چیست؟ یعنی چه چیز محل آرامش است و چه چیز تامین کننده آن؟ انسان اگر در محیطی قرار بگیرد که آن را به جا نیاورد، برایش ناآشنا باشد و به عبارت بهتر تاریک باشد، نمی تواند هیچ چیزی را تشخیص بدهد، به طور کلی باید گفت نمی تواند موقعیت خود را به جا بیاورد. به جا نیابردن موقعیت، احساس گمگشتگی در انسان ایجاد می کند.

این گمگشتگی بنا بر اینکه تا چه حد شدت دارد، موجب می شود همه آنچه در محیط است به مثابه تهدید تلقی شود. در نتیجه انسان دچار ترس و اضطراب خواهد شد. در فرهنگ های مختلف برای پدید آوردن آرامش، بنا به تمنایی که دارند، کارهای مختلفی انجام می دهند. این است که باعث می شود آداب زیستشان و سبک زندگیشان و در نتیجه معماری آنها با یکدیگر متفاوت باشد. اما نکته اصلی آن است که همه آنها در تمنای آرامش مشترکند. حال این آرامش در معماری سنتی به شیوه ای خاص دیده می شود

که همانا برآمده از فرهنگ است، فرهنگی که تحت تاثیر عوامل مختلفی از جمله اقلیم، وضعیت اقتصادی، الگوهای رفتاری و گرایشهای ذهنی افراد جامعه است.

شکل ۱. ارتباط چند لایه میان فرهنگ و محیط ساخته شده (مأخذ: یافته‌های پژوهشی)

در خانه ایرانی تا اواسط قاجار ایده معماری مبتنی بود بر راه‌حل‌های متنوع و مختلفی که تا آن زمان برای تامین آسایش و آرامش پیدا کرده بودیم. اما از زمانی فکر غربی وارد حوزه فرهنگی ما می‌شود. ابتدا از طریق کارت پستال‌ها، سفرهای محدود اشراف به اروپا و وارد کردن دستاوردهای آن‌ها. تمام این عوامل به شکل نامحسوسی معماری خانه را دچار تغییرات عمده کرد (مهری و سهیلی، ۱۳۹۹، ص ۱۴).

تا اواخر دوره قاجار همچنان تلاش می‌شد تا سبک زندگی غربی از هاضمه فرهنگی ما عبور کند و این لباس به قد و قواره ما درآید. اما به تدریج، تغییر سبک بدون تلاش برای هضم محصولات وارداتی در حال انجام است. ابتدا طبعا خانه اشراف و متمولین و کسانی که ارتباط بیشتری با دنیای غرب دارند را تحت تاثیر قرار می‌دهد. از آغاز قرن اخیر و مخصوصا در دوره پهلوی دوم این تغییر در سبک زندگی عمومیت پیدا می‌کند و در خانواده‌های متوسط و زیر متوسط هم شاهد حضور عناصر سبک غربی زندگی به مثابه الگوی آسایش در خانه هستیم. تا می‌رسیم به دهه چهل و پس از آن. طی این سیر، آرامش رفته رفته از خانه‌های ما رخت برمی‌بندد.

تا انقلاب مشروطه هنوز آرامش بر آسایش تفوق داشت. اما طی تحولات پس از آن اهمیت آسایش به تدریج شدت می‌یابد، تا جایی که با مفهوم آرامش برابری می‌کند. سپس رفته رفته آسایش اولویت پیدا می‌کند تا آنجا که این مهم‌ترین اصل معماری ایرانی - اسلامی به دست فراموشی سپرده می‌شود. آرامش را کاملا از صحنه خارج می‌کنیم. تسلیم سطره آسایش می‌شویم و اصلا می‌خواهیم به‌وسیله آسایش،

آرامش را به دست آوریم. اما از نیمه قرن اخیر به دلیل تحولات اجتماعی حتی مفهوم آسایش هم در زندگی ما دچار اختلال می‌شود. طوری که امروزه آسایش به امری انضمامی در خانه بدل شده است. یعنی در تعریف از یک خانه می‌گوییم این خانه آسانسور و کف سرامیک و سونا و... دارد. یعنی چیزهایی را برمی‌شمریم که به خانه اضافه می‌شوند تا آسایش را تامین کنند. این‌ها معیارهایی است که بنگاه‌های مشاور املاک آن‌ها را خیلی خوب برای شما برمی‌شمرند.

هدف پژوهش مورد نظر بازگشت به گذشته و یا تکرار آن نیست، سوابق تحقیق در زمینه‌ی موضوع مورد نظر، نشان دهنده‌ی اهمیت موضوع و گستردگی مطالعات انجام شده در این حوزه می‌باشد، اما بیشتر دغدغه‌ی پژوهش‌های مذکور، خوانش و بازخوانی مؤلفه‌ها و شاخص‌های معماری خانه‌های تاریخی ایرانی به خصوص تبریز می‌باشد که عمدتاً در سطح بازخوانی محدود شده‌اند. دگرگونی سبک زندگی در طول دوره‌های تاریخی مختلف و ارتباط مستقیمی که میان آن با شکل و فرم مسکن وجود دارد، امکان مطالعه و بررسی سیر تاثیر آن بر خانه را در دوره‌های مختلف تاریخی را فراهم می‌کند. این پژوهش به دنبال یافتن سیر تغییر سازمان فضایی خانه‌های تبریز از طریق مطالعه سیر تغییر تحول سبک زندگی در دوران بعد از انقلاب اسلامی یعنی از سال ۵۸ به این طرف می‌باشد.

شکل ۲. خانه‌های تبریز، در دوره‌های تاریخی (مأخذ: نگارنده)

خانه‌های تبریز	
دوران جنگ	بعد از انقلاب ۵۸-۶۸
دوران سازندگی	بعد از انقلاب ۶۸-۷۶
دوران اصلاحات	بعد از انقلاب ۷۶-۸۴
دوران معاصر	بعد از انقلاب ۸۴-۱۴۰۰

-سوال پژوهش

تحولات سبک زندگی در طول دوره‌های تاریخی، چه اثری بر تغییر سازمان فضایی خانه‌های تبریز از بعد اجتماعی و فرهنگی در دوران معاصر داشته است؟

۲- چارچوب پژوهش - (مبانی نظری/پیشینه پژوهش)

۱-۲- مبانی نظری

- مسکن و جایگاه آن:

مقوله مسکن، گسترده و پیچیده است و ابعاد متنوعی دارد. از این رو نمی توان تعریف جامع و واحدی از آن ارائه نمود. مسکن به عنوان یک مکان فیزیکی و به عنوان سرپناه نیاز اولیه و اساسی خانوار به حساب می آید. در این سرپناه برخی از نیازهای اولیه خانوار یا فرد تأمین می شود، مانند: خواب، خوراک، استراحت، حفاظت در برابر شرایط جوی و خلاصه شرایط زیست در مقابل طبیعت. البته این مقوله را در همین فصل بیشتر توضیح خواهیم داد.

واژه سکونت مفهوم گسترده تری از مسکن دارد. و منظور از آن مجموعه ای از فعالیت های زیستی خانوار است. فعالیت های زیستی خانوار، در این جا، فعالیت های فردی و جمعی از یک سو و فعالیت های اجتماعی، فرهنگی را از سوی دیگر، دربر می گیرد. مفهوم سکونت گاه، در برابر مسکن محلی است که تمامی خدمات و تسهیلات ضروری برای بهزیستی خانواده را فراهم می سازد. مانند: بهداشت، آموزش، فرهنگ، روابط اجتماعی، بدون توجه به اهمیت و میزان انجام این خدمات.

حال با تأکید بر این که به هر حال مسکن به عنوان یک مقوله اساسی و یک بخش مهم فعالیت باید در قالب هدف ها، برنامه ها و راهبردهای توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور مورد مطالعه قرارگیرد، برداشت ها و برخوردهایی که در این زمینه از مسکن می شود، ارائه می گردد. هدف های کلی اجتماعی که در برنامه ریزی توسعه ملی مطرح می شود، بطور عمده بر منابع و ارزش های هر جامعه مبتنی بوده و در واقع بازتابی از آرمان های اجتماعی به شمار می روند. به عنوان مثال، بالابردن استانداردهای زندگی یکی از عمده ترین هدف ها در هر جامعه بوده و منبعث از آرمان های رشد اجتماعی است.

- سبک زندگی:

در مورد سبک زندگی تعابیر متعددی ارائه شده، به عنوان مثال در یک تعریف «سبک زندگی» راه و روش زندگی است که بیان کننده ی آرمان ها و ارزش های یک فرد یا یک گروه است.

برخی نیز می گویند که سبک های زندگی رفتارهای عادی روزمره اند که در قالب عادت لباس پوشیدن، خوردن، محیط های موردپسند برای تعامل با دیگران خود را نشان می دهند؛ اما این رفتارهای عادی روزمره در پرتو ماهیت متغیر شخص در معرض تغییرند. هر یک از تصمیم های ریز و درشتی که یک فرد روزانه اتخاذ می کند (اینکه چه بپوشد، چه بخورد، در محل کار چگونه رفتار کند، با چه کسی ملاقات کند) به چنین امور عادی کمک می کند. (ایازی، ۱۳۹۹)

همه‌ی گزینه‌های اجتماعی عبارت‌اند از تصمیماتی که نه تنها در مورد نحوه‌ی رفتار، بلکه در هویت هم دخیل‌اند. هر چه محیطی که فرد در آن زندگی می‌کند پسانستی‌تر باشد، به همان میزان دغدغه‌های سبک زندگی در مرکز تشخیص فرد قرار می‌گیرند.

فهم سبک زندگی ابتدا به عنوان شاخصی برای سنجش طبقه‌ی اجتماعی وارد جامعه‌شناسی شد، اما در تحقیقات بعدی امکان ساختن سبک زندگی برای شناخت طبقات مختلف مورد شک و تردید قرار گرفت.

یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار در سبک زندگی، نوع معماری و مهندسی منزل و محل سکونت است. امروزه اکثر روان‌شناسان تأکید دارند که نوع معماری منازل تأثیر بسزایی بر روحیات و رفتار انسان‌ها دارد. زیرا بخش عمده‌ای از عمر انسان در منزل سپری می‌شود، به‌خصوص دوران کودکی که هر نقش و نگاری در اطراف و محیط زندگی بر صفحه‌ی ذهن و روح انسان حکاکی می‌شود یا در بزرگسالی، که ساعات و لحظات حساس زندگی — مثل ساعات خلوت و تنهایی، یا شادمانی و ناراحتی معمولاً در خانه و منزل می‌گذرد. بنابراین، معماری و مبلمان خانه در نوع نگاه انسان به هستی و زندگی و نوع رفتار مثبت یا منفی او اثر بسزایی خواهد داشت. اولین بار آلفرد آدلر اتریشی، از روانشناسان بنام قرن گذشته، اصطلاح سبک زندگی را به کار برد و پس از او جامعه‌شناسان بسیاری، به این موضوع که سبک زندگی چیست، علاقه مند شده و بر روی آن تحقیقات گسترده‌ای انجام دادند. به مرور، پژوهشگران پی بردند که چرا هر فرد عادات غذایی، رفتاری و افکار خاص خود را دارد. (بازایی، ۱۴۰۰)

فرهنگ و مسکن:

محققان مسکن را چیزی بیش از نیاز انسان به سرپناه می‌دانند و معتقدند که از جمله مولفه‌های اصلی تأثیرگذار بر شکل و فرم آن فرهنگ است. اما از آنجایی که فرهنگ مفهومی پیچیده و بسیار عام می‌باشد، نیاز است که به مولفه‌هایی قابل سنجش و اندازه‌گیری مانند شیوه زندگی بسط پیدا کند. نادیده‌انگاشتن مطالعات فرهنگی و مردم‌شناسانه در سالهای اخیر باعث کاهش رضایتمندی و از بین رفتن هویت فرهنگی مسکن شده است. و دگرگونی سبک زندگی در طول دوره‌های تاریخی مختلف و ارتباط مستقیمی که میان آن با شکل و فرم مسکن وجود دارد، امکان مطالعه و بررسی سیر تأثیر آن بر خانه را در دوره‌های مختلف تاریخی فراهم می‌کند. (ایازی، ۱۳۹۹)

نقش خانه به عنوان مهمترین مکان زندگی بشر به منظور فراهم ساختن محیطی سازگار با روش زندگی انسان، بر کسی پوشیده نیست. با این حال در عصر جدید و شیوع سبک ساخت و ساز بی هویت فعلی، کلیه ساخت و سازها در تمامی نقاط کشور به سمت یکسان شدن پیشرفته و به علت نادیده‌انگاشتن کاربران و یا عدم شناخت کافی نسبت به نیازهای آنان، منجر به بروز مشکلاتی چون کاهش رضایتمندی، از بین رفتن هویت فرهنگی و مکانی، دگرگونی در رفتارهای اجتماعی ساکنین شده است. در حالی که

توجه به معماری برخاسته از شیوه زندگی، باورهای جامعه بومی و بستر شهر که طی زمان تحت تاثیر عوامل مکانی و فرهنگی، شکل و محتوای خاصی یافته است، میتواند سبب افزایش رضایتمندی، تعلق به فضا و به طور کلی برآوردن نیازهای واقعی ساکنین شود. (فردانش و دیگران، ۱۳۹۳)

میزان تاثیر سبک زندگی بر طراحی مسکن موضوعی است که از دید پژوهشگران حوزه علوم اجتماعی و طراحان کمتر مورد توجه قرار گرفته است. یافتن تاثیرات تغییرات سبک زندگی بر طراحی میتواند گامی مثبت در ارائه الگویی مناسب برای مسکن معاصر باشد.

آنچه درباره سکونت انسان اهمیت دارد، این است که سکونت انسان در مراتب و یا مقیاس های مختلفی روی می دهد. محیط کالبدی و اجتماعی مسکن که زندگی انسان را در بر میگیرد، از نظر کالبدی و اجتماعی در ترکیب با محیطی کلانتر قرار دارد، که بر محیط کالبدی و اجتماعی مسکن تاثیر میگذارد. این تاثیرات حاصل فرایند ادراکی انسان از محیط خارجی پیرامون [متشکل از محیط اجتماعی و فیزیکی] است. ادراک انسان از پیام ها و معانی محیط کالبدی و اجتماعی کلان و خرد یا به تعبیری، محیط ادراک شده در ذهن انسان تحت فرایندهای شناختی به بروز واکنش ها و رفتارهای مشخص می انجامد (افشاری، ۱۳۹۹)

به عنوان نتیجه گیری کسی نمی تواند فرهنگ را مورد آزمایش قرار دهد، مگر خروجی های آن یا احتمالا اجزا تشکیل دهنده آن را مطالعه کند.

۲-۲- پیشینه پژوهش

جدول ۱. پیشینه پژوهش (مأخذ: نگارنده)

عنوان	سال و محل نشر	نتیجه	مؤلفه های قابل بازخوانی
بررسی تاثیر سبک زندگی در طراحی مسکن معاصر شیراز (امیان پریسا، پروا محمد، کشمیری هادی، ۱۴۰۰)	فصلنامه علمی پژوهشی سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت، سال ۱۴۰۰	بین سبک زندگی مردم در دوران معاصر و طراحی معماری مسکن ارتباط وجود دارد. ضریب تعیین تاثیر نیز مشخص کرد که به ترتیب ویژگی های کالبدی، ویژگی های عملکردی، و ویژگی های مفهومی در طراحی مسکن توسط مؤلفه های سبک زندگی تعیین میشوند.	ویژگی های عملکردی، کالبدی و مفهومی در طراحی مسکن
بررسی عوامل مؤثر بر تحول کالبدی خانه و فرهنگ زندگی در یک قرن اخیر ایران، مورد پژوهی: تحولات الگوی خانه در شهر تاریخی لار (محیا حق شناس، پیروز حناچی ۱۳۹۹)	دو فصلنامه معماری ایرانی، ۱۳۹۹	مجموع های از تحولات فرهنگی، سیاسی، اقتصادی از ابتدای قرن سیزدهم در ایران آغاز شد و اگرچه اغلب سرمشانی خارج از فرهنگ داخلی داشته، پذیرش تدریجی و یا بعضا تحمیل آنها در سبک زندگی مردم، زمینه بروز و ظهور تغییرات کالبدی مسکن در یکصد سال اخیر را به وجود آورد.	مداخلات دولت در نوسازی شهری و ساخت مسکن انبوه، به پشتوانه درآمد نفتی
الزامات کارکردی طراحی مسکن متناسب با تغییر سبک زندگی در دوران بیماری های دنیاگیر (مورد پژوهی: دوران همه گیری کوید)	معماری و شهرسازی پایدار، ۱۴۰۰	تغییرات مبتنی بر نیازها و سبک زندگی، معمولاً در تغییر کاربری و جا به جایی فضاها و بیشتر در فضای اصلی زندگی رخ میدهد. این نیازهای جدید و تغییر سبک زندگی به دلیل تغییر مکان رفتارهای پیشین شامل تفریح، ورزش، کار، خرید و ... به داخل خانه است.	تدوین الزامات کارکردی طراحی مسکن متناسب با تغییر سبک زندگی در دوران بیماری های

دنیایگیر	همچنین عمده خواسته مردم افزایش انعطاف پذیری فضاها به جای افزایش تعداد فضاهاست		۱۹ در تهران- (احمدرضا کشتکار قلاتی، زهرا السادات اردستانی و الهام پرویزی)
بررسی خانه های دوره های مختلف و انطباق کالبدی	نتایج نشان میدهد که دگرگونی سبک زندگی ارتباط مستقیم و قابل مشاهده ای بر کالبد خانه دارد و عدم شناخت و مطالعات کافی در این زمینه باعث شده است که در دوره های متاخر خانه ها متناسب با زندگی کاربران نباشد.	نشریه علمی معماری اقلیم گرم و خشک. ۱۳۹۹	تأثیر شیوه زندگی بر سازمان فضایی خانه (مطالعه موردی: شهرستان کرمان)- (فهمیم فاریابی، سیدعباس یزدانفر ۱۳۹۹)
تزئینات ورودی از قبیل ستون، نیم ستون، طاقما، حجم، ستوری، روزن و پنجره- سلسله مراتب ورودی	تحولات رخ داده در دوره ی قاجار، در فضاهای ورودی نمود بیشتری پیدا کرده و می توان گفت خانه های تهران دوره قاجار، سبک های گوناگونی در فضا سازی ورودی داشته که هر یک، جلوه هایی از سنت، تجدد یا تلفیقی از آنها را به نمایش گذاشته است.	۱۳۸۹ هنرهای زیبا، معماری و شهرسازی	جلوه های سنت و تجدد در فضاهای ورودی خانه های تهران دوره قاجار (جماعت و نیستانی ۱۳۸۹)
حیاط- طبیعت	حیاط و به تعبیری طبیعت همواره جایگاه مهمی در طراحی ها داشته، طوری که انتظام سازمان فضایی خانه های تاریخی از فضای باز و حیاط با مرکزیت عناصر طبیعت آغاز گردیده است.	۱۳۸۹ کتاب ماه هنر	بررسی نقش حیاط در سازماندهی خانه های تاریخی: مطالعه موردی خانه های دوره ی قاجار تبریز (بیتی ۱۳۸۹)
استفاده از زیرزمین به طور محدود (غالباً در زیر جبهه ی شمالی)- ترکیب فضای باز، نیمه باز و بسته- ایوان	نقطه ی اوج معماری قاجاریه که انعکاس دهنده ی ویژگی های آن است در معماری خانه ها تجلی می یابد که بسیاری از محققین آن را نقطه اوج معماری خانه های ایرانی در پرداختن به فضا می دانند.	۱۳۸۹ هویت شهر	گونه شناسی خانه دوره قاجار در اصفهان (قاسمی سیجانی و معماریان ۱۳۸۹)
بازخوانی هویت	عناصر هویت ساز در معماری: تکرار الگوهای گذشته، استفاده از نمادها، معماری بومی، تزئینات و پنج اصل معماری ایرانی (مردم واری، پرهیز از بیهودگی، نیارش، درونگرایی و خودبسندگی)	۱۳۸۹ مطالعات هنر اسلامی	عناصر هویت ساز در معماری سنتی خانه های ایرانی (بمانیان، غلامی رستم و رحمت پناه ۱۳۸۹)
تأثیر فرهنگ، سبک و ساختار زندگی در معماری خانه	معماری خانه های دوره ی قاجار در یک انطباق و هماهنگی کامل با فرهنگ و ساختار اجتماعی خانواده بودند	۱۳۹۲ پژوهش های انسان شناسی ایران	معماری و فرهنگ در خانه های اعیانی تهران در دوره قاجار (ارمغان، سلطان زاده و ایرانی بهیمهانی ۱۳۹۲)
شفافیت و کاستن از توده حجم و افزودن به فضا	کاستن از توده حجم و افزودن به فضا، افزایش و وسعت زاویه دید در بعد افق، افزایش ارتباط فضایی از نوع بصری در بعد عمود، ارتباط بصری بین محیط و درون، حضور طبیعت در داخل بنا، حضور و عملکرد عناصری چون حیاط و حوض و ارس و ایوان و پله، دعوت کنندگی و شفافیت پلان و شفافیت بصری	۱۳۹۳ پژوهش هنر	شفافیت در معماری خانه های قاجاری تبریز (حیدریان، و غیره ۱۳۹۳)
تناسب و اندازه	با نگاه به شرایط واقعی و الگوی پلان خانه های شیراز، مشخص گردید که طراحان و سازندگان این بناها سعی نموده اند فضاهای مهم خانه را به مقدار حسابی ((گر)) و ((پیمون)) نزدیک کنند.	۱۳۹۵ پژوهش های معماری اسلامی	آزمون دو نظریه پیمون و مستطیل طلایی ایرانی در خانه های دوره قاجار شیراز (ذاکری، و غیره ۱۳۹۵)

Life style, construction, modern constructions	This paper offers a brief enumeration and discussion of the strikingly different environments that are generated as consequences of the diverse architectural practices, techniques and methods carried out by Established (or Cement or Modern) Construction and Earthen Construction	Journal of the HEIA (Home Economics Institute of Australia), 2021	Lifestyle in Modern Construction & Earthen Construction environments (Mark Anthony, Emiliano Martinez)
Living environment, human being, humanizing	offer evidence that some activists have moved to a new, more inclusive method that is considered a starting point for challenging the orientation and purpose of architecture towards an end goal of 'humanizing humans'.	2021, The 8th Biannual International Conference At: bandung	Architecture for Living: Do We Design Architecture for Humans? (Rr. Diah Asih Purwaningrum)
Life, architecture, nature, living systems	The investigation is focused on the analogies between nature and architecture. Apart from other principles that are found in living nature, an interpretation of the so-called 'signs of life', which characterize living systems, in architecture is presented	Bio inspiration & Bio mimetics, 2018	The signs of life in architecture, Petra Gruber, 2018
Life style, marketing, architecture	This study also unveil evidence that by adding more facilities in the marketplace, consumers will become more attracted to visit marketplace. A proposed research framework is configured for future research.	seminar national life style and architecture, 2017	Lifestyle and Architecture: A Consumer Perception Study on Well Designed Marketplace in Indonesia, R. Aswin Rahadi1, Alia Widyarini Hapsariniaty, 2017
Housing, culture, environment	The article presents a framework for examining culture in housing environments. Various relationships are examined and discussed.	Housing and Society, 1998	Using 'culture' in housing design, Rapaport, A. 1998.(
Older people, residential design, freedom	<ul style="list-style-type: none"> • Architecture can contribute to the emancipation process in care for older people. • Residents and caregivers balance freedom with support and safety. • Freedom is enhanced spatially by small-scaleness, generosity and accessibility. • Matching care vision with architecture helps realizing them. • Design facilities as private or collective living to address social dynamics. 	Journal of Aging Studies Volume 41, April 2021, Pages 84-92	How architectural design affords experiences of freedom in residential care for older people

Postmodern life style, architecture, urban environment	The difference of the world-view, paradigm, culture and the lifestyle is one of several factors that has impact on Architecture and Urban environment	Seminar national life style and architecture, 2021 fashion and architecture	The Postmodern lifestyle and the impact to Architecture and Urban environment in Indonesia
Traditional architecture, socio cultural factors, transformation, modern houses	The domestic architecture is the prime reflector of the culture of the people of that region. Many developing countries had witnessed a drastic change in architecture towards the middle of 20th century. With the new development, the existing traditional design approaches were replaced rather than adapting.	International Journal of Research (IJR) Vol-1, Issue-5, Page 526 June 2020	The Impact of Socio-Cultural Factors on the Transformation of the Residential Architecture of Kerala

۳- روش تحقیق

روش کار این پژوهش به شیوه توصیفی-تحلیلی از نوع هم بستگی با هدف کشف روابط بین متغیرهای اجتماعی و فرهنگی، سبک زندگی با ویژگی های عملکردی، کالبدی و مفهومی در طراحی مسکن است. در مرحله اول با مطالعات کتابخانه ای، ادبیات موضوع و در مرحله دوم با مطالعات میدانی برداشت نمونه های موجود در شهر تبریز که شامل خانه هایی در دوره بعد از انقلاب و یا معاصر می باشد، بدست آمده است. سپس خانه های هر دوره بر اساس مصاحبه و پرسشنامه هایی که از طریق ساکنین آنها جمع آوری شده است، انطباق کالبدی پیدا کرده اند، تا تاثیر سبک زندگی بر ساختار کالبدی مشخص شود. در آخر و به منظور نتیجه گیری از طریق تحلیل نمونه های کالبدی مبتنی بر سبک زندگی، سیر تغییرات تاریخی آنها معلوم می شود.

و مدل کمی تحقیق، که در این راستا برای انتخاب حجم نمونه با توجه به وسعت جامعه مورد مطالعه در گام نخست برای مشخص نمودن جامعه نمونه از تحلیل عاملی استفاده شد، نتایج آزمون تحلیل عاملی مشخص نمود که انتخاب خانه های تاریخی حاصل تعامل چهار مولفه شامل فرهنگ (مذهب)، تاریخ (توسعه شهر در گذر زمان)، منطقه بندی اقتصادی و ساختار کالبدی بافت شهر می باشد. که از بین بیش از ۵۰ خانه تاریخی، ۱۰ خانه به شیوه نمونه گیری خوشه ای به عنوان خانه های نمونه دارای ۴ ویژگی فوق در هر دوره انتخاب شدند. و از بین این ۱۰ خانه، یک خانه به صورت کالبدی مورد بررسی قرار گرفت. جامعه آماری شامل تمامی افراد ساکن شهر تبریز با شناختی هر چند جزئی از معماری و تاریخ تبریز می باشد که با استفاده از فرمول کوکران (جدول مورگان) تعداد ۱۰۰ نفر انتخاب گردید و به همین تعداد ۸۰ پرسشنامه تکمیل گردید.

۴- یافته‌های پژوهش

در این بخش ابتدا به شناخت مختصری از شهر تبریز به لحاظ جغرافیایی و تاریخی پرداخته شده است. سپس دسته بندی تاریخی خانه ها و روش انجام آن مورد تدقیق واقع شده است. پس از آن پلان خانه های هر دوره در جداولی ارائه و تطبیق کارکردها به عنوان شیوه زندگی روزانه با خانه منتخب هر دوره(به عنوان گونه غالب آن دوره) صورت گرفته است.

از آنجایی که تنها منبع برای تعیین سال ساخت حدودی خانه ها در دوره های قاجار و پهلوی اول اسناد و اطلاعات سازمان میراث فرهنگی و مصاحبه با افراد ساکن در خانه ها(در صورت وجود و داشتن اطلاعات) بوده است(در دیگر دوره ها تنها منبع، اطلاعات میدانی بوده است، در ابتدا برای تدوین دوره های تاریخی به آنها استناد شده است. در مراحل بعدی از طریق بازدیدهای میدانی، شامل عکسبرداری و نقشه برداری از خانه ها و بررسی و تطابق گونه ها، عناصر فضایی، انتظام های فضایی، مصالح و سازه و تزئینات و... به دسته بندی دقیق تر تاریخی آنها و شناخت عملکرد فضاها پرداخته شده است.

۴-۱- خانه های معاصر و شیوه زندگی در آنها

خانه های این دوره به دو بخش اوایل انقلاب و دوره دوم خانه های کاملاً معاصر تقسیم بندی می شوند. خانه های دوره اول به دو دسته دوران جنگ یعنی سال های ۵۸-۶۸ و دوران سازندگی یعنی سال های ۶۸-۷۶ می باشد که با قدمتی حدود ۳۰ سال ساخت انتخاب شده اند و به دهه های ۶۰ و ۷۰ هجری شمسی برمی گردند. سازماندهی فضایی و الگوهای ساخت خانه های این دوره تا حد زیادی به دوره قبل از خود(پهلوی دوم) شباهت دارند. از فضاهای بارز خانه های این دوره می توان به هال ، گلخانه(پاسیو) و حیاط خلوت اشاره کرد. در دسته دوم از این دوره که خانه های معاصر هستند، تنوع زیادی در الگو و شیوه های ساخت آنها مشاهده می گردد. که در دو دسته بندی دوران اصلاحات یعنی سالهای ۷۶-۸۴ و دوران معاصر یعنی ۸۵-۱۴۰۰ قابل تقسیم بندی هستند.

- معرفی کلی خانه های دوره اوایل انقلاب (دوران جنگ سالهای ۵۸-۶۸)

جدول ۲. معرفی کلی خانه های دوره اوایل انقلاب (دوران جنگ ، سالهای ۵۸-۶۸) (ماخذ: نگارندگان)

نام خانه	نام محله	شکل کلی بنا	نام خانه	نام محله	شکل کلی بنا
۱	ابراهیم زاده	صدر	۶	علمداری	صدر
۲	تاریوردی	اهراب	۷	افخم	صائب
۳	گلبدایان	لاله زار	۸	سهراب نو	پاستور
۴	زارع	صدر	۹	قائم مقامی	ششگلان
۵	قهرمانی	گلزار	۱۰	لطفی وند	ششگلان

– تطبیق شیوه زندگی با پلان خانه ها (خانه علمداری)

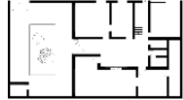
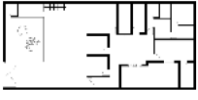
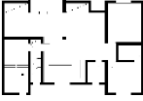
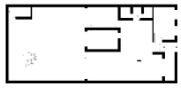

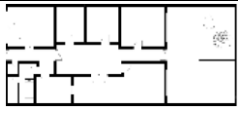
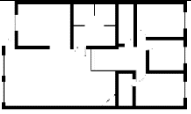

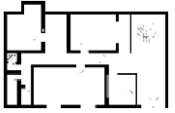
جدول ۳. تطبیق شیوه زندگی با پلان خانه ها در دوره اوایل انقلاب (دوران جنگ، سالهای ۵۸-۶۸) (ماخذ: نگارندگان)

کاربردها	نام فضا	کاربردها	نام فضا
محل تهیه غذا و شست و شوی ظروف	آشپزخانه و انبار	خوابیدن، غذا خوردن، جمع شدن خانواده و آشنایان نزدیک	اتاق دم دستی (نشیمن)
فضاهای دسترسی	راهرو و دهلیز	خوابیدن و نماز خواندن، برگزاری مراسم	اتاق
فضای شست و شو و رفع حاجت	مستراح و حمام	پذیرایی از مهمان	هال یا پذیرایی
فضای سبز خانه، پهن کردن لباس، خشک کردن مواد خوراکی و محل استراحت در تابستان	حیاط اصلی و خلوت	محل قرار دادن وسایل اضافی	انباری

تعداد طبقات خانه های این دوره به نسبت دوره های قبل، بیشتر مصالح استفاده شده متنوع تر و سازمان فضایی غالبی بر آنها مشاهده نمی گردد.

— معرفی کلی خانه های دوره اوایل انقلاب (دوران سازندگی سالهای ۶۸-۷۶)

جدول ۴. معرفی کلی خانه های دوره اوایل انقلاب (دوران سازندگی ، سالهای ۶۸-۷۶) (ماخذ: نگارندگان)

نام خانه	نام محله	شکل کلی بنا	نام خانه	نام محله	شکل کلی بنا
۱ صابری	صدر		۶ افتخاری	صدر	
۲ روحی	اهراب		۷ نیا پاک	صائب	
۳ خاضری	لاله زار		۸ جابری	پاستور	
۴ الفت نیا	صدر		۹ هاشم زاده	ششگلان	
۵ صادق پور	گلزار		۱۰ دبیح کار	ششگلان	

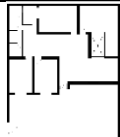
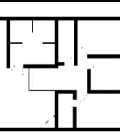

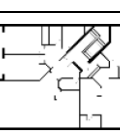
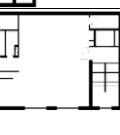
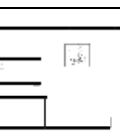
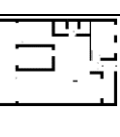
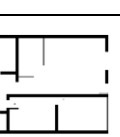
– تطبیق شیوه زندگی با پلان خانه ها (خانه صابری)

جدول ۵. تطبیق شیوه زندگی با پلان خانه ها در دوره اوایل انقلاب (دوران سازندگی ، سالهای ۶۸-۷۶) (ماخذ: نگارندگان)

			
کاربردها	نام فضا	کاربردها	نام فضا
محل تهیه غذا و شست و شوی ظروف	آشپزخانه و انبار	غذاخوردن، نماز خواندن، خوابیدن	اتاق (نشیمن)
فضاهای دسترسی	راهرو	خوابیدن و نماز خواندن	اتاق
فضای شست و شو و رفع حاجت	دستشویی و حمام	دور همی خانواده، غذاخوردن، نماز خواندن، خوابیدن	هال یا پذیرایی
فضای سبز خانه ، پارک ماشین و محل استراحت در تابستان	حیاط	محل قرار دادن وسایل اضافی و پارک خودرو	انباری و گاراژ

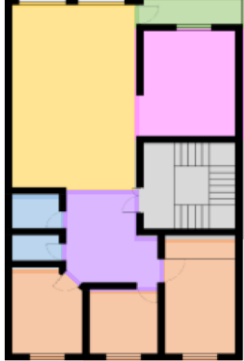
- معرفی کلی خانه های دوره اوایل انقلاب (دوران اصلاحات سال های ۷۶-۸۴)

جدول ۶. معرفی کلی خانه های دوره اوایل انقلاب (دوران اصلاحات، سالهای ۷۶-۸۴) (ماخذ: نگارندگان)

نام خانه	نام محله	شکل کلی بنا	نام خانه	نام محله	شکل کلی بنا
۱ سید عظیمی	زعفرانیه		۶ ذوالفقاری	ولیعصر	
۲ قابل نژاد	گلباد		۷ ظهیری	ابوریحان	
۳ صاحبی	منظریه		۸ نوتاش	قطران	
۴ قانع پور	میرداماد		۹ رنجبر	صایب	
۵ تاج بخش	پرواز		۱۰ قربانی	ولیعصر	

– تطبیق شیوه زندگی با پلان خانه ها (خانه ظهیری)

جدول ۷. تطبیق شیوه زندگی با پلان خانه ها در دوره اوایل انقلاب (دوران اصلاحات، سالهای ۷۶-۸۴) (ماخذ: نگارندگان)

			
<p>کاربردها</p>	<p>نام فضا</p>	<p>کاربردها</p>	<p>نام فضا</p>
<p>دسترسی به طبقات بالایی</p>	<p>راه پله</p>	<p>خوابیدن، نماز خواندن، انجام فعالیت کاری و شخصی</p>	<p>اتاق</p>
<p>فضاهای دسترسی</p>	<p>راهرو و دهلیز</p>	<p>پذیرایی از مهمان، دور همی خانواده، خواب در برخی مواقع صرف غذا</p>	<p>پذیرایی</p>
<p>فضای شست و شو و رفع حاجت</p>	<p>دستشویی و حمام</p>	<p>فضای تقسیم و قراردادن مبلم مانند کمد</p>	<p>هال</p>
<p>فضای سبز خانه، پهن کردن رخت ها، قراردادن گل و گیاه</p>	<p>حیاط اصلی و تراس</p>	<p>محل تهیه غذا، صرف صبحانه دور هم جمع شدن خانم ها</p>	<p>آشپزخانه</p>

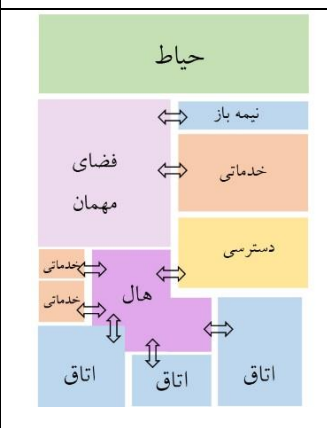
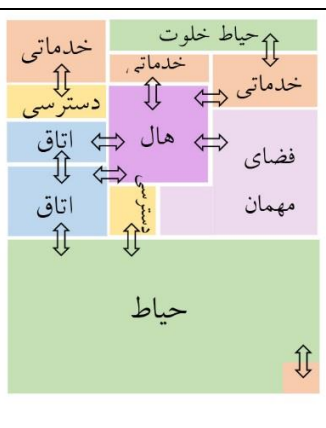
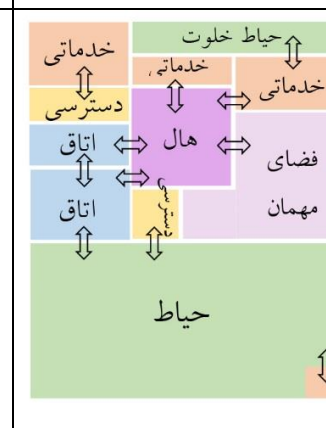
– نتیجه گیری

در این بخش تغییرات شیوه زندگی از دوره بعد از انقلاب تا معاصر که موثر بر الگوی کالبدی و به تبع عملکرد فضایی و فعالیتهای وابسته به کالبد خانه می باشند توضیح داده شده اند. نتایج بیانگر آن است که عنصر حیاط به عنوان فضایی باز که در خانه های اوایل انقلاب و حتی پیش از آن دارای نقشی کارکردی بوده است به مرور زمان در کالبد خانه ها کم رنگ تر شده است و به تدریج جای خود را با فضاهای نیمه باز (ایوان) و بسته (مانند هال) عوض کرده است. همچنین سیر سلسله مراتب فضایی خانه ها کم عمق تر و تنوع فضایی پاسخگو به نیازهای گوناگون کاربران آنچنان که در خانه های دوره های اولیه مشاهده می گردد، از بین رفته است. هرچند نقش تغییر سبک زندگی در موارد بیان شده کاملاً محسوس است اما در یک جمع بندی کلی می توان گفت خانه های متاخر مانند خانه های پیش از خود منطبق با خواست ها و نیازهای کاربران نمی باشند.

۴-۲- سیر تغییر کالبدی الگوی پلان

الگوی پلان در دوره بعد از انقلاب یعنی دوران جنگ که امتداد دوران پهلوی دوم می باشد، مبتنی بر حیاط است و جهت گیری و دسترسی سایر فضاها از این فضا است الگویی شبیه به صورت سیستم حیاط مرکزی خانه های قاجار ولی قرارگیری حیاط در بخش جنوبی یا شمالی. در دوره سازندگی اگرچه باز هم الگوی حیاط قابل مشاهده می باشد، اما الگوی غالب خانه ها مبتنی بر فضای هال است که هم وظیفه ایجاد دسترسی به سایر فضاها و هم کارکرد دیگری مانند جایی برای نشستن، استراحت کردن، غذا خوردن و مانند اینها دارد. در دوران اصلاحات و معاصر خانه ها دارای محوریت خاصی مانند دوره های ماقبل نمی باشند ولی ارتباطات عمودی مانند راه پله ها مهمترین مرکز تقسیم پلان می باشند. و در فضای داخلی خانه ها، سلسله مراتب فضای از بین رفته و ذون عمومی و خصوصی که ممکن است در ۲ اشکوب یا دو محدوده ایجاد شده باشند، ایجاد کننده این موضوع می باشند.

جدول ۸: سیر تغییر کالبدی الگو و گونه های پلان (ماخذ: نگارندگان)

دوران اصلاحات و معاصر	دوران سازندگی	دوران جنگ
		
مركزگرا با محوریت راه پله در كل ساختمان و هال در فضای داخل	مركزگرا با محوریت هال	مركزگرا با محوریت حیاط

۳-۴-تطور سلسله مراتب فضایی خانه ها

در همه دوره ها شروع دسترسی به خانه از فضای کاملاً عمومی (کوچه/خیابان) تا فضای کاملاً خصوصی (اتاق) در نظر گرفته شده است. همانگونه که از دیاگرام های زیر معلوم است، از اواخر دوره پهلوی دوم و دوران بعد از انقلاب سیر تنوع فضایی به مرور کمتر شده و امکان دسترسی بی واسطه تر از فضای عمومی به خصوصی ایجاد گشته است. در جدول زیر ابتدا دیاگرام های این سلسله مراتب فضایی ترسیم گشته است و سپس این سیر دسترسی فضایی بر روی پلان خانه منتخب هر دوره نشان داده شده است.

جدول ۹: تطور سلسله مراتب فضایی خانه ها (ماخذ: نگارندگان)

دوران اصلاحات و معاصر	دوران سازندگی	دوران جنگ
<div style="text-align: center;"> </div>	<div style="text-align: center;"> </div>	<div style="text-align: center;"> </div>

۴-۴-۱ اهمیت فضا

در انتها به منظور جمع بندی و مقایسه اهمیت فضا از نظر شیوه زندگی و کارکرد، فضای کالبدی و ذهنیت ساکنین در دوره های مختلف ضمن جدول ذیل ارائه شده است. در یک بیان کلی می توان گفت که در دوره جنگ حیات، در دوره سازندگی ایوان و در دوره اصلاحات معاصر فضای حال با اهمیت ترین فضاهای خانه است. شاید بتوان گفت سیر تغییر اهمیت فضا از فضای باز و چند عملکردی حیات به فضای نیمه باز و چند عملکردی ایوان و در نهایت فضای بسته و چند عملکردی حال می باشد.

جدول ۹: تطور سلسله مراتب فضایی خانه ها (ماخذ: نگارندگان)

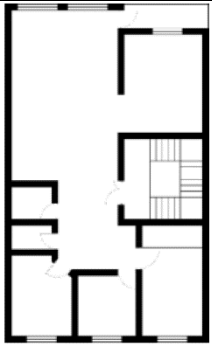

ساکنین	کالبدی	شیوه زندگی و کارکرد	اهمیت فضا
			دوره تاریخی
حیات	حیات	اتاق، حیات، آشپزخانه	دوران جنگ
ایوان	اتاق، ایوان، حیات	اتاق، حیات، آشپزخانه	دوران سازندگی
حال	حال	حال، پذیرایی، اتاق	دوران اصلاحات و معاصر

تاثیر متقابل تغییرات الگوهای کالبدی خانه و شیوه زندگی در دوره های تاریخی هدف اصلی این پژوهش است. در این راستا تغییرات صورت گرفته در کالبد و شیوه زندگی به صورت عینی در شهر تبریز بررسی و در نهایت این شیوه سکونت در ساختار کالبدی مسکن در ابعاد معیشتی، فرهنگی، اجتماعی و زیستی به شرح زیر تجلی یافته است.

۴-۵-۵ بعد فرهنگی

برگزاری مراسم مذهبی و قومی مانند مراسم عزاداری، عروسی، ختم، آئینی به دلیل ارتباطات قویتر خانوادگی و قومی دارای وجه غالبتری در خانه های دوره پیش از انقلاب و حتی خانه های دوره اوایل انقلاب بوده است. در خانه های متاخر و معاصر این بعد کم رنگ تر شده و فضاهای حیات و مهمانخانه که در دوره های پیشین عهده دار وجه کالبدی این رویدادها بودند، نقش خود را در خانه های معاصر از دست داده اند.

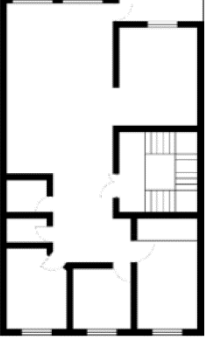
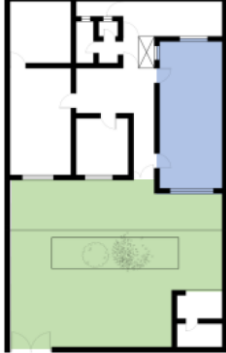
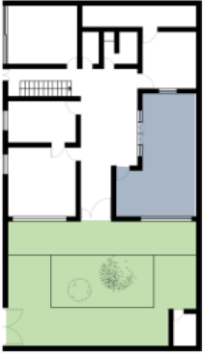
جدول ۱۰: بررسی کالبدی بعد فرهنگی در دوره های مختلف تاریخی (ماخذ: نگارندگان)

فرهنگی			بعد
برگزاری مراسم قومی و مذهبی			کارکرد
دوره اصلاحات و معاصر	دوران سازندگی	دوران جنگ	دوره
خانه ظهیری	خانه صابری	خانه علمداری	خانه
			فضا
خارج از فضای خانه در مساجد و تالارها	حیاط / فضای مهمان	حیاط / مهمانخانه	

۴-۵- بعد اجتماعی

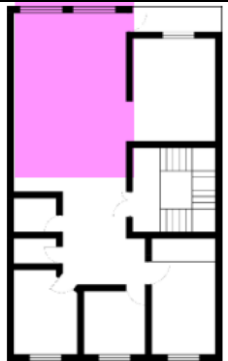
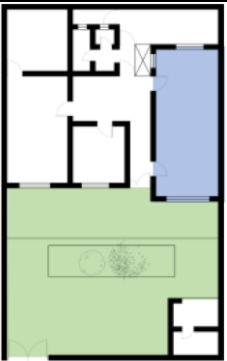

ارتباط با همسایگان به دلیل تغییر شیوه زندگی در خانه های متاخر دارای وجه کالبدی کم رنگ تری است. به طوری که در خانه های اوایل انقلاب شاهد آن هستیم که این ارتباط روی کالبد هر خانه به تنهایی و بافت همسایگی که شامل چند خانه که همسایه بوده اند و ارتباط قویتری نسبت به خانه های موجود در همان بافت داشته اند، تاثیرگذار بوده است. به طور مثال در خانه های سنتی هر چندخانه به دلیل همجواری با هم و بافت ارگانیک و در هم تنیده ای که با هم داشته اند، ارتباط با همسایگان هم در بیرون خانه و هم درون خانه و در فضای ورودی، حیاط، مهمانخانه، اتفاق می افتاده است.

جدول ۱۱: بررسی کالبدی بعد اجتماعی (ارتباط با همسایگان) در دوره های مختلف تاریخی (ماخذ: نگارندگان)

اجتماعی			بعد
ارتباط با همسایگان			کارکرد
دوره اصلاحات و معاصر	دوران سازندگی	دوران جنگ	دوره
خانه ظهیری	خانه صابری	خانه علمداری	خانه
			فضا
	حیاط / فضای مهمان	حیاط / مهمانخانه	

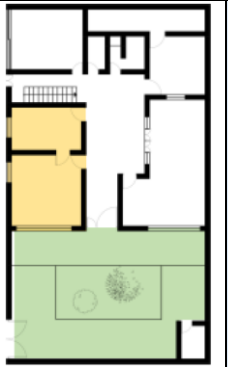
پذیرایی از مهمان به دلیل نوع ارتباطات فرهنگی مردم کشور ما در همه دوره های تاریخی وجه خود را در خانه ها حفظ کرده است، اما فضای کالبدی که در زمان گذشته مهمانخانه و در زمان حال پذیرایی نام گرفته است به لحاظ کالبدی از نظر ابعاد، تزئینات، محل قرارگیری در خانه و کارکرد دچار دگرگونی شده است. در زمان گذشته فضای مهمانخانه دارای عملکردهای متنوعی از قبیل پذیرایی از مهمان، خواب، صرف غذا، دورهمی های خانوادگی و فامیلی، برگزاری برخی از آئینها بوده است، اما در زمان حاضر این تنوع کارکرد به طور قابل ملاحظه ای کاهش یافته است.

جدول ۱۲. بررسی کلیدی بعد اجتماعی (پذیرایی از مهمان) در دوره های مختلف تاریخی (ماخذ: نگارندگان)

اجتماعی			بعد
پذیرایی از مهمان			کارکرد
دوره اصلاحات و معاصر	دوران سازندگی	دوران جنگ	دوره
خانه ظهیری	خانه صابری	خانه علمداری	خانه
			فضا
پذیرایی	حیات / فضای مهمان	حیات / مهمانخانه	

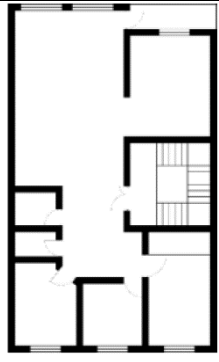

بازی کودکان در خانه های اوایل انقلاب از همان دوران بچگی با هم سن و سالان خود در محیط اطراف خانه (کوچه و معبر) و فضای داخل خانه، شامل حیاط و اتاقها شکل می‌گرفته است. اما در زمان حال این ارتباطات در صورت وجود، بیرون از فضای خانه صورت می‌پذیرد و در داخل خانه مانند دوران گذشته شاهد استفاده از فضای یادشده برای این امر مانند گذشته نیستیم.

جدول ۱۳. بررسی کلیدی بعد اجتماعی (بازی کودکان) در دوره های مختلف تاریخی (ماخذ: نگارندگان)

اجتماعی			بعد
بازی کودکان			کارکرد
دوره اصلاحات و معاصر	دوران سازندگی	دوران جنگ	دوره
خانه ظهیری	خانه صابری	خانه علمداری	خانه
			فضا
اتاق	حیات / اتاق	حیات / اتاق	

اوقات فراغت و بازی های دسته جمعی نیز مانند موارد پیشین آنچنان که در دوره های قبل شاهد آن بودیم، جایگاه خود را حفظ نکرده اند و از آنجا که گرایش به فردگرایی میان اعضای خانواده و به همان نسبت میان اعضای فامیل و آشنایان و دوستان زیاد شده است، قرارگاه های رفتاری که این نوع فعالیت در گذشته در آن صورت می گرفته است، دیگر تشکیل نمی شود. در خانه های دوره اوایل انقلاب به طور مثال شاهد آن هستیم که بعد از ظهرهای تابستان خانواده ها تخت هایی چوبی را در حیاط قرار می دادند و تا شب هنگام دور هم جمع می شدند و همین دور هم جمع شدن ها باعث انجام بازی و سرگرمی های گروهی می شد. هرچند که در آن دوره بعضی خانواده ها اوقاتی را بیرون از خانه برای فراغت سپری می کردند، اما به نسبت گذارندن آن زمان در خانه بسیار کم بوده است. به طوری که می توان گفت که زمان حال با دوران گذشته از نظر سپری کردن اوقات فراغت و بازی های دسته جمعی در داخل و بیرون از خانه نسبتی معکوس وجود دارد.

جدول ۱۴. بررسی کالبدی بعد اجتماعی (اوقات فراغت و بازی) در دوره های مختلف تاریخی (ماخذ: نگارندگان)

اجتماعی			بعد
بازی کودکان			کارکرد
دوره اصلاحات و معاصر	دوران سازندگی	دوران جنگ	دوره
خانه ظهیری	خانه صابری	خانه علمداری	خانه
			فضا
	حیاط / اتاق	حیاط / اتاق	

منابع

- ابراهیمی، غلامرضا. ۱۳۹۶. *بازتاب فرهنگ غرب در تحول سبک زندگی و معماری خانه های اواخر قاجار* *شهر همدان*، فصلنامه علمی پژوهشی باغ نظر، دوره ۱۴، شماره ۴، ۳۸-۲۹.
- ارمغان، مریم، سلطانه، حسین. ایرانی بهبهانی، هما. ۱۳۹۲. *معماری و فرهنگ در خانه های اعیانی تهران در دوره قاجار*، پژوهش های انسان شناسی ایران، دوره ۳، شماره ۱؛ (پیاپی ۵)، ۲۹-۵۰.
- اسمعیلی، حسین. عمرانی، بهروز. ۱۳۹۳. *تاریخ و معماری خانه های تبریز قدیم*، انتشارات فروزش، چاپ سوم.
- اقا لطفی، آزاده. عیسی حجت. ۱۳۹۷. *بررسی تاثیر پذیری مفهوم خانه از تحولات کالبدی آن در دوران معاصر در شهر تهران*، نشریه علمی پژوهشی هنر های زیبا، دوره ۲۳، شماره ۴، ۴۱-۵۴.
- بازایی، محمد و دیگران. ۱۳۹۹. *بررسی تغییرات سبک زندگی و تأثیرات آن بر کالبد معماری و پیکره بندی فضایی خانه های بومی (مطالعه موردی: خانه های بومی دوره قاجار و پهلوی شیراز)*، فصلنامه علمی پژوهشی - جغرافیا (برنامه نویسی منطقه ای)، سال یازدهم، شماره ۲؛ ۴۵-۵۸.
- بیتی، حامد. ۱۳۸۹. *بررسی نقش حیات در سازماندهی خانه های تاریخی: مطالعه موردی خانه های دوره ی قاجار تبریز*، کتاب ماه هنر، شماره ۱۴۷: ۵۸-۶۴.
- حق جو، امیر و دیگران. ۱۳۹۸. *سیر تحول اندام های اصلی خانه های تبریز از دوره قاجار تا دوره پهلوی دوم*، فصلنامه علمی پژوهشی - معماری و شهرسازی صفا، دوره ۹، شماره ۱۷؛ (پیاپی ۲۰)، ۱۲۵-۱۴۷.
- یزدانفر، سید عباس. ضرابی الحسینی، مهسا. ۱۳۹۴. *تاثیر تسویه زندگی بر سازمان فضایی خانه در شهرستان ارومیه*. نشریه علمی پژوهشی انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران، دوره ۳، شماره ۴، ۴۵-۶۱.
- Benedikter Roland, Juergensmeyer M, Anhe H., (2011), *Lifestyle, the Sage Encyclopedia of Global Studies*.
- Lawrence Roderic, (1987), *Housing, Dwellings and Homes*, John Wiley & Sons Inc.
- Lawrence Roderick, (1995), *Deciphering Home: An Integrative*, Benjamin and Stea.
- Lee Hyun-Jeong, (2005), *Influence of Lifestyle on Housing Preferences of Multifamily Housing Residents*, Dissertation Submitted to the Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University in Partial Fulfillment of the Requirements.
- Kim, Yoonjin. 2013. "*Recovering sensory pleasure through spatial experience*." Cincinnati University.
- Pallasamaa, Juhani. 2012. "*The eyes of the skin: Architecture of the Senses*." West Sussex: John Wiley and sons.
- Pallasmaa, Juhani. 2009. "*The thinking hand: Existential and embodied wisdom in architecture*." New York: Wiley.
- Rapoport Amos, (1980), *Cross Cultural Aspect of Environmental Design*, New York.
- Sobchak, Vivian. 1992. *The Address of the Eye, A phenomenology of film experience*. New Jersey: Princeton University Press.
- Thomas Vonderbrink, David. 2007. "*Architectural phenomenology: towards a design methodology of person and place*." Miami University.
- Yorgancioglu, derya. 2004. "*Steven Holl: a translation of phenomenological philosophy into the realm of architecture*." Middle East University, September.
- Zumthor, peter. 2006. *Atmospheres*. Basel: birkhauser.